

Stanovení státní hranice mezi Československem a Rakouskem při řece Dyji

Pavel Fric

The Determination of the State Border between Czechoslovakia and Austria on the Dyje River

The Dyje River runs largely in Moravia after the Austrian and Moravian Dyje join in Lower Austria. After 1918, parts of the river formed the state border between Czechoslovakia and Austria, or between Moravia and Lower Austria. The longest sections of the border on the Dyje River are in the vicinity of the Austrian town of Hardegg, near Hrabětice, and in the west of the Dyje Triangle. The change of the original land border in the south of Moravia transformed the area of Moravia by shifting the border in some places and incorporating new territories. Moravia expanded to include the Valtice and Podyjí Triangle and the area near Břeclav and Lanžhot at the confluence of the Dyje and Morava rivers. The extension of the Czechoslovak state with these territories was based on Article 27 of the Peace Treaty of 10 September 1919 concluded at Saint Germain en Lay which entered into force on July 16, 1920. The borders with Austria were determined by reference to the old administrative boundaries between the countries, watercourses (Dyje), and sometimes as a line to be identified on the spot (Valtice). While the Lower Austrian villages of Poštorná, Charvátská Nová Ves and Hlohovec were already occupied in the autumn of 1918, Valtice, Úvaly and the Podyjí Triangle were taken over on July 31, 1920. Negotiations between the Czechoslovak Republic and Austria on territory exchanges, which took place in 1920–1921, had no effect on the borders.

Keywords: Czechoslovakia, Austria, Dyje, land border, state border, Moravia, Lower Austria, Valtice

V době, kdy se původní zemská hranice na jihu Moravy měnila ve státní,¹ přičemž místy došlo k posunutí této hranice, k přivtělení nových území a tím ke změně rozlohy Moravy, byly symbolickými barvami moravského území (vycházejícími z heraldických tinktur historického znaku markrabství) červená, bílá a modrá (respektive bílo-červenomodrá).² Dolní Rakousy, ke kterým za Rakouska-Uherska přináležely po roce 1918 získané Valticko a oblast Podyjského rohu, byly symbolizovány zemskými barvami modrou a žlutou.

Hned po vyhlášení samostatného československého státu 28. října čteme v Moravských novinách, že již 29. října „*Nad zemským domem vlaje naše stará orlice, jako když zasedal sněm, jí po boku je prapor červenobílý.*“³ V případě bikolóry je popsáno stejné pořadí barev, jaké zachycuje kolorovaná litografie slavobrány postave-

-
- 1 V této době již platil zákon o státních symbolech Československé republiky (č. 252/1920 Sb.).
 - 2 Dobový (ale i současný především laický) slovní popis barevných pruhů bikolórů a trikolorů nemusí vždy znamenat (vexilologicky striktní) vzájemné čestné pořadí těchto barev (tj. „vždy shora dolů či zleva doprava“ při pohledu na vlajku nebo prapor, vyjádřené tak, že první jmenovaná barva označuje vždy první pruh). Neboť dříve bylo obvyklé popisovat barvy vlajek (tvořených především vodorovnými pruhy) rozličně a libovolně (z neznalosti či neustálenosti pravidel) a bez ohledu na to, jakým způsobem reflektují tinktury znaků (tj. figury a pole štítu) převáděné (dle vexilologicky daných zásad) do podoby jednotlivých pruhů v daném vzájemném pořadí. Ostatně takto se v popisech chybuje (laicky a nepoučeně) dodnes.
 - 3 Slavnostní nálada v Brně, in: *Moravské noviny*, roč. 39, čís. 259, 30. 10. 1918, s. 3.

né v Kuníně v roce 1845 u příležitosti návštěvy arcivévody Františka Karla, již si na památku nechal vytvořit majitel panství Friedrich Emil Schindler. Na věžích slavobrány vlající černožlutý a červenobílý prapor dobový popis označuje za rakouské a moravské zemské barvy.⁴

Prapory jsou symboly moci nad určitým územím. V letech 1848 až 1918 se u moravských zemských úřadů, ačkoli prapor Moravě nikdy nebyl oficiálně udělen – Markrabství moravskému nebyla za habsburské monarchie ustavujícím způsobem zemská vlajka určena, setkáváme s podporou pro červenožlutou barevnou kombinaci vlajky, založenou na uznání popisu znaku v tzv. Fridrichově privilegii ze 7. prosince 1462, vydaném moravským stavům. Erbovní list měnil původní tinkturu moravské orlice, když ze stříbrných polí šachování moravské orlice udělal zlatá, čímž vytvářel nový „stavovský“ znak. Toto císařské privilegium ale Jiří z Poděbrad nepotvrdil a nevešlo do běžné užívací praxe.

Červeno-zlaté šachování moravské orlice se v oficiálním říšském znaku Rakouska-Uherska objevuje až v době první světové války, v roce 1915. Co se týče vlajky, ministerstvo vnitra v únoru 1917 pouze rozhodlo, že v učebnicích a jiných učebních podkladech se při ztvárnění vlajky budou barvy uvádět v pořadí červená – žlutá. Před koncem války je však doloženo i to, že moravské zemské úřady „při různých a více méně slavnostních příležitostech nevyvážují ... svých barev a praporů“.⁵ Začátkem listopadu 1918 byl zemský výbor vyzván k opravě zemských barev Markrabství moravského na červenou a bílou.⁶

Řeka Dyje vzniká mimo Českou republiku spojením Rakouské a Moravské Dyje v Dolních Rakousích pod hradem Raabs. Teče pak z větší části na Moravě, na pomezí Moravy a Dolních Rakous. Části jejího toku tvoří státní hranici mezi Českou a Rakouskou republikou. Nejdelsí úseky „mokré hranice“ na Dyji jsou v okolí rakouského Hardeggu, potom krátce u Hrabětic a nakonec na západě Dyjského trojúhelníku.

Podyjský roh, jak se za první republiky říkalo území rozkládajícímu se pod Břeclaví a Lanžhotem při soutoku Dyje a Moravy, původně tvořil východní části katastrů dolnorakouských obcí Pernitál (Bernhardsthal), Cáhnov (Hohenau an der March) a Ranšpurk (Rabensburg).

Na česko-slovensko-rakouském trojmezí se Dyje vlévá do řeky Moravy. Soutok obou řek je od roku 1920 nejjižněji a nejnižše položeným (148 m n. m.) bodem území Moravy.

O jednáních o státní hranici a průběhu rozhraničovacích prací psali již ve 20. letech 20. století přímí účastníci československé mírové delegace v Paříži a dále zástupci v delimitační komisi. Při příležitosti 50. výročí založení ČSR zpracoval spory Československa s Rakouskem o vedení státních hranic na jižní Moravě v letech 1918–1923 podrobně Zdeněk Šípek ve stejnojmenné publikaci vydané v Mikulově. Vychází mj. z bohatého materiálu archivu ministerstva zahraničních

4 Kolorovaná litografie, která se nacházela i na zámku v Kuníně, je dnes ve sbírkách Ostravského muzea.

5 *Vyvážování zemských barev moravských*, in: *Národní politika*, roč. 28, čís. 29, 5. 2. 1918, s. 4.

6 Moravský zemský archiv v Brně, A 9 Zemský výbor (dále MZA, A 9), kart. č. 47, dopis notáře v Konici Františka Weinaera ze 7. listopadu 1918 ve věci opravy zemských barev Markrabství moravského.

věcí v Praze (tzv. Pařížského archivu, Politických zpráv, Archivu státních smluv), z Archivu Národního shromáždění, materiálů Presidia ministerské rady, období 1918–1924 (Státní ústřední archiv – dnes Národní archiv v Praze).⁷

Dokumenty Moravského zemského výboru, jež jsou uloženy v Moravském zemském archivu v Brně, zachycují jeho stanovisko k určitým otázkám, jako byl československý požadavek na přeložení hranice u Hrádku⁸ do pravého břehu řeky Dyje kvůli projektované stavbě přehradní nádrže u Podmolí či rakouský požadavek na přeložení hranice do středu regulované Dyje u Lávy nad Dyjí (Laa an der Thaya).

Mnohé jiné otázky, které při výkladu o mírových jednáních a o územních sporech mezi Rakouskem a ČSR a o jednáních v delimitační komisi podrobně sleduje Zdeněk Šípek (jako byl např. rakouský požadavek na Slavonicko, území Šafovska, „mokrú hranice“ na Dyji, Šatovsko, rozdělení moravsko-dyjského trojúhelníku na dvě části, aj.),⁹ se tu ovšem neobjevují. Nebylo na zemském výboru, aby je řešil.

V území obsazeném ČSR v závěru roku 1918 se nacházely i dolnorakouské obce Poštorná, Hlohovec, Charvátská Nová Ves. Hranice jejich katastrů se staly prozatímní státní hranicí.

Oba státy si do doby ratifikace Saintgermainské mírové smlouvy měly připravit návrhy na přesný průběh vedení státní hranice se zdůvodněním a mapovými přílohami. O jejich správnosti rozhodla Mezinárodní rozhraničovací komise. Definitivně schváleny pak byly Konferencí velvyslanců.

Z původně zemské hranice Moravy s Dolními Rakousy se po roce 1918 převážně stala hranice státní. Z území, jež ČSR v roce 1919 na mírové konferenci (vedle území na pravém břehu Dyje u Hardeggu) požadovala na Moravském poli, bylo z Německého Rakouska Saintgermainským mírem připojeno jen Valticko a tzv. moravsko-dyjský trojúhelník.

K rozšíření suverenity československého státu na část Vitorazska a Valticka došlo na základě článku 27 mírové smlouvy z 10. září 1919 (dle § 1 opatření Stálého výboru Národního shromáždění republiky Československé podle § 54 ústavní listiny ze dne 23. července 1920, č. 450 Sb. zákonů a nařízení o inkorporaci Vitorazska a Valticka) v hranicích, které měly být definitivně určeny mezinárodní komisí na základě uvedené mírové smlouvy a podle jejích ustanovení.

Zemský výbor své postoje zdůvodňoval za pomoci zemského stavebního úřadu. Vyslal své zástupce také k jednání mezi ČSR a Rakouskem do Valtic v březnu 1920 a k politickým pochůzkám po hranici v roce 1921, které následovaly poté, co bylo oznámeno pokračování v rozhraničování od 15. března 1921. To následovalo po zimní přestávce 1920/1921, když tyto práce už byly provedeny v západní části československo-rakouské hranice, mezi Čechami a Horním a Dolním Rakouskem. V materiálu jsou přítomny opisy některých protokolů z těchto pochůzek z konce dubna a začátku června 1921 a vyřízení jimi zjištěné tzv. látky (průběhu hranice v přírodě a veškerých práv držitelů pohraničních nemovitostí).

7 ŠÍPEK, Zdeněk: *Spory Československa s Rakouskem o vedení státních hranic na jižní Moravě v letech 1918–1923*. Mikulov 1968, s. 7–8.

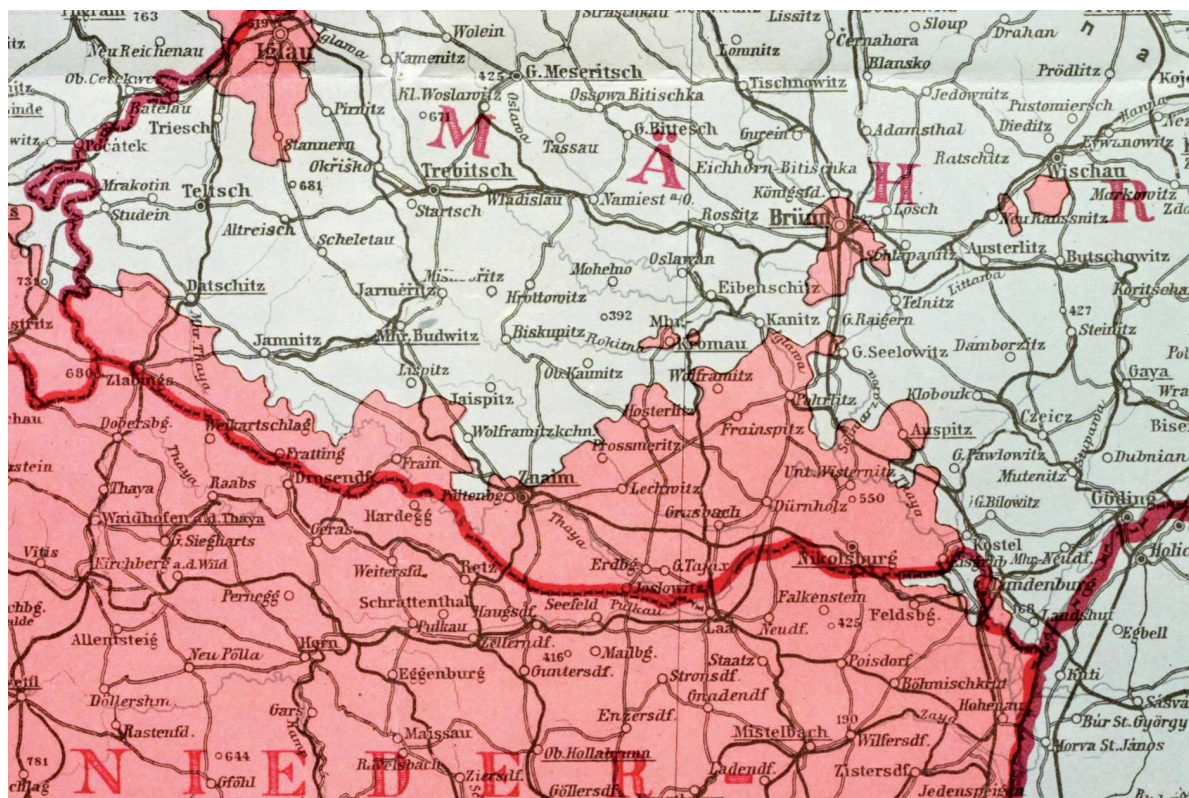
8 Zřícenina hradu Nový Hrádek u Lukova.

9 ŠÍPEK, Z.: *Spory Československa s Rakouskem*, s. 23–39.

Dne 21. října 1918 se ve Vídni sešli němečtí poslanci Říšské rady (z roku 1911). Prozatímní národní shromáždění Německého Rakouska, v němž byli i němečtí poslanci z českých zemí, požadovalo rezolucí všechna území obývaná Němci. Na tomto základě němečtí poslanci z českých zemí po 28. říjnu 1918 vyhlášovali odtržení jednotlivých pohraničních území. Prohlašovali je za součást Německého Rakouska. Německorakouský kraj Deutschsüdmähren (Německá jižní Morava) byl vytvořen 3. listopadu 1918 na krajském shromáždění ve Znojmě, a prohlášen za součást Dolních Rakous.

Úzký výklad práva na sebeurčení národů Německým Rakouskem (rozsah nároku na tzv. Deutschsüdmähren – obce s nadpoloviční německou jazykovou většinou), vedl k výsledku, který je zachycen např. v mapě Německého Rakouska z roku 1919. Státní území je vymezeno jazykovou hranicí. Údaje pro toto vedení hranice však byly vzaty ze sčítání obyvatelstva v roce 1910, kdy se přiznávala ne národnost ale obcovací řeč. Velká část Dyje se nacházela v tomto území.¹⁰

Československo svůj územní nárok zdůvodňovalo historickým rozsahem českých zemí, hranicemi Čech, Moravy a Rakouského Slezska. S odtržením území na jihu Moravy se československý stát nesmířil. Dne 30. listopadu 1918 byly Slováckou brigádou vojensky obsazeny i dolnorakouské obce Poštorná, Charvátská Nová Ves a Hlohovec. Poštorná se již 10. listopadu 1918, kdy zde proběhla demonstrace slovanského obyvatelstva za připojení k nově vznikнувšímu státu ČSR, prohlásila za československou obec. Znojmo bylo obsazeno až 16. prosince 1918.

Územní rozsah Německé jižní Moravy (Deutschsüdmähren) zachycený výřezem z mapy Německého Rakouska z roku 1919. Moravský zemský archiv v Brně, D 22 Sbirka map a plánů, inv. č. 1414

10 ŠÍPEK, Z.: Spory Československa s Rakouskem, s. 8.

Obec Poštorná až do říjnového převratu náležela do svazku Dolních Rakous.¹¹ Po převratu byla připojena k Moravě, aniž však z tohoto připojení plynoucí právní poměry byly nějakým způsobem upraveny. Vzhledem k tomu, že v Dolních Rakousích platily, pokud se týče obecního hospodářství a chudinství, zcela rozdílné předpisy než na Moravě, vznikly tím, že se obec Poštorná odtrhla od dolnorakouského svazku, této obci různé výdaje, které až do té doby byly placeny z dolnorakouských zemských prostředků. Obec Poštorná se proto obrátila na zemský výbor se žádostí, aby byl schodek chudinského fondu na rok 1919 uhrazen ze zemských prostředků, jak se to dělalo v Dolních Rakousích. Zemský výbor uznal těžké postavení poštorenského vládního komisaře a ve své schůzi 12. května 1919 se usnesl této žádosti vyhovět, avšak jen výjimečně pro rok 1919. Vyhradil si však náhradou tento obnos eventuálně požadovat od státní správy, podle způsobu upravení právních poměrů.

Vzhledem k tomu, že se podobné záležitosti mohly vyskytnout častěji, požádal zemský výbor 22. května 1919 Moravské místodržitelství v Brně o sdělení, jaké právní postavení obec Poštorná zaujímá vzhledem k zemi Moravě, zdali se má považovat pouze za okupované území, anebo zda je obec již definitivně přivtělena do svazku země Moravy.¹²

Zemská správa politická v Brně 14. července odpověděla, že podle výnosu ministerstva vnitra z 10. července 1919, č. 28197 je třeba obec Poštornou pokládat za součást státu Republiky československé.¹³

Podle platných ústavních a správních zákonů, zejména dle obecních řádů, podléhaly obce jako nejnižší samosprávné místní jednotky v celé řadě záležitostí dohledu a rozhodování vyšších samosprávných orgánů (na Moravě zemských orgánů). Zemský výbor proto 25. července Zemskou správu politickou ještě požádal o sdělení, jaké je v tom ohledu právní postavení obce Poštorné k zemi Moravě, zda je totiž možno obec Poštornou pokládat za součást země Moravy a zda tudíž ta práva a povinnosti, jež byly v obecních záležitostech dle platných předpisů přikázány a vyhrazeny vyšším samosprávným orgánům, vůči obci Poštorné náleží vykonávat zemskému výboru. Jelikož brzké zjednání úplné právní jistoty v této věci bylo nezbytně nutné nejenom v zájmu obce Poštorné, ale i v zájmu jejích jednotlivých obyvatelů, zemský výbor žádal o rychlé vyřízení.¹⁴

Dne 10. října 1919 Moravské místodržitelství na základě výnosu ministerstva vnitra ze 13. září 1919, č. 38197 sdělilo, že obec Poštornou je třeba pokládat za území okupované Československou republikou a administrativně podřízené přímo ministerstvu vnitra. Ministerstvo vnitra pověřilo správou tohoto území zemskou správu politickou.

11 Poštorná patřila k Okresnímu hejtmánství v Mistelbachu a k Bernímu úřadu i Okresnímu soudu ve Valticích. Viz MZA, A 9, kart. č. 47, protokol sepsaný 22. března 1919 v obecní úřadovně v Poštorné u vládního komisaře obce Poštorné Josefa Hlavenky. Dne 6. prosince 1918 byl zemský výbor požádán o provedení revize v obecní správě obce Poštorná. Viz tamtéž, č. ZV – presidium 99/1/1919, 10. ledna 1919, Poštorná.

12 MZA, A 9, kart. č. 47, č. ZV 22332/1919, 22. května 1919, Brno. V květnu 1919 došlo k přejmenování Moravského místodržitelství na Zemskou správu politickou (RADIMSKÝ, Jiří a kol.: *Průvodce po Státním archivu v Brně*. Brno 1955, s. 248).

13 Tamtéž, Moravské místodržitelství v Brně, č. ZV 46644/1919, 14. července 1919, Brno.

14 Tamtéž, č. ZV 35380/1919, 25. července 1919, Brno.

Za součást Moravy bylo obec Poštornou možno pokládat teprve tehdy, až by bylo toto připojení provedeno zákonem. Do té doby příslušel výkon práv i povinností i v oborech, které byly platnými zákonnými předpisy vyhrazeny vyšším samosprávným orgánům, Zemské politické správě v Brně.¹⁵ Poštorná, Hlohovec a Charvátská Nová Ves byly spravovány Okresní správou politickou v Hodoníně.

Mocnosti Dohody se na začátku roku 1919, resp. na konci roku 1918 (Francie 21. prosince 1918) vyslovily pro to, aby do doby, než rozhodne mírová konference svolaná do Paříže na 18. ledna 1919, byly zatím zachovány historické hranice. Mírová smlouva s Rakouskem byla uzavřena 10. září 1919 v Saint-Germain-en-Lay a vstoupila v platnost 16. července 1920 (po ratifikaci parlamenty ČSR a Rakouska). Hranice mezi ČSR a Rakouskem jí byla určena rámcově.

Jednání mezi ČSR a Rakouskem o výměnách území, která proběhla v letech 1920 a 1921, neměla na změnu hranice žádný účinek.¹⁶

Dne 10. září 1919 byla Rakouskem a 27 spojenci a zástupci přidružených stran podepsána Saintgermainská smlouva.¹⁷ Nově vzniklému Československu smlouvou připadly Čechy, Morava, Rakouské Slezsko a drobná území v Dolním Rakousku, tzv. České Rakousy (mj. Valticko a Západní Vitorazsko obsahující i část Českých Velenic s nádražím). Nebral se přitom ohled na právo na sebeurčení německojazyčného obyvatelstva, jež v říjnu a počátkem listopadu 1918 založilo vlastní provincie. Smlouva neřešila československo-polský spor o Těšínsko.

Valtice (Feldsberg), Úvaly (Garschöntal) a moravsko-dyjský trojúhelník, které předtím rovněž náležely k Dolním Rakousům, byly převzaty 31. července 1920.

Hranice jsou v mírové smlouvě s Rakouskem vymezeny odkazem na staré správní hranice mezi zeměmi, vodními toky (Dyje) a někdy jako čára, již je třeba určit na místě samém (Valticko). Průběh hranice v moravsko-rakouské části udává článek 27 (odst. 6) mírové smlouvy s Rakouskem, který ji popisuje od jihovýchodu k severozápadu.¹⁸

Článek 27 mírové smlouvy určil, že hranice Rakouska s československým státem v moravsko-rakouské části hranice povede takto: „*tok Dyje až k bodu zvolenému asi 2 km na jihovýchod od bodu, kde cesta z Ranšpurku (Rabensburg) do Poštorné (Themenau) přechází železnici vedoucí z Ranšpurku do Břeclavy; odtud k západoseverozápadu a až k bodu staré správní hranice mezi Dolními Rakousy a Moravou, ležícímu asi 400 m na jih od bodu, v kterém tato železnice protíná železnici mikulovsko-valčickou (Nikolsburg–Feldsberg): čára, jež se určí na místě samém, procházející kotami 187 (Dlouhý vrch), 221 (Rosenbergen), 223 (Wolfsberg), 291 (Raistenberg), 249 a 279 (Kallerhaide); odtud k západoseverozápadu tato správní hranice;*“.

Podle článku 29, který obsahuje další pokyny pro přesné vedení hranic, příslušelo vytyčení hranic v terénu rozhraničovacím komisím, jejichž složení bylo určeno buď smlouvou mezi čelnými mocnostmi spojenými a přidruženými a jedním nebo několika zúčastněnými státy.

15 Tamtéž, č. ZV 53823, Moravské místodržitelství v Brně, č. 61187/III/1919, Poštorná, přivtělení k Československé republice, 10. října 1919, Brno.

16 ŠMÍDA, Zdeněk: *Vývoj českých státních hranic*. Praha 2016, s. 125.

17 Smlouva byla uzavřena v zámku v Saint-Germain-en-Laye poblíž Paříže.

18 Internetová encyklopedie Wikipedie, heslo Saintgermainská smlouva. Velká saintgermainská smlouva, obsah smlouvy.

Komise měly mít úplné právo nejen určit části hranic definovaných výrazem „čára, jež se určí na místě samém“, ale i revidovat části hranic určených správními hranicemi, požádal-li o to některý ze zúčastněných států a uznala-li to komise za vhodné. Z tohoto byly vyjmuty mezinárodní hranice, jak byly v srpnu roku 1914, u nichž se úloha komise omezovala na přezkoumání hraničních kolů nebo mezníků. Komise se v obou případech snažily, aby se co nejpřesněji držely určení obsažených ve smlouvách, dbajíce pokud možno správních hranic a místních hospodářských zájmů.

Článek 30 stanovil, že u hranic definovaných tokem vody znamenají výrazy „tok“ nebo „koryto“ užití v popisech této smlouvy: jednak střední čáru vodního toku nebo u nesplavných řek jeho hlavního ramene, jednak střední čáru hlavního plavebního koryta u řek splavných. Nicméně rozhraničovací komisím ve smyslu této smlouvy příslušelo, aby rozhodly a přesně vyznačily, zda bude hraniční čára sledovat takto definovaný tok nebo koryto i po jeho případném přemístění anebo zda bude určena trvale polohou toku nebo koryta v okamžiku, kdy smlouva nabude platnosti.

Ustanovení bylo zvlášť důležité pro vytyčení hranic na řece Moravě a Dyji, poněvadž tyto řeky následkem svého neupraveného klikatého toku, měnily a i v budoucnosti po velkých vodách mohly měnit svá koryta.

Toto vytyčení tudíž připouštělo jisté územní zisky nebo ztráty ve prospěch jednoho nebo druhého z příslušných států. Aby mohl československý delegát v mezinárodní rozhraničovací komisi této okolnosti využít ve prospěch československého státu, bylo nutné, aby dostal přesné dispoice, kterou hraniční linii podél obou řek by měl ve smyslu ustanovení článku 30 v rozhraničovací komisi hájit.

Zemský výbor v Brně byl proto 24. prosince 1919 presidiem ministerstva veřejných prací v Praze požádán, aby co nejdříve předložil v tomto směru přesné návrhy s příslušnými podrobnými mapami, pokud se vztahovaly na řeku Dyji.¹⁹ Se zřetelem na článek 30 mírové smlouvy s Rakouskem měl učinit návrh, zda má hraniční čára sledovat vodní tok či koryto i po jeho případném přemístění, anebo zda má hraniční čára být určena trvale polohou toku nebo koryta v okamžiku, kdy zmíněná mírová smlouva nabude platnosti.²⁰

Zároveň byl zemský výbor upozorněn na ustanovení článku 31, dle kterého bylo rozhraničovací komisím mimo jiné potřeba dodat také všechny mapy velkého měřítká, geodetická data, provedená a neuveřejněná měření a zprávy o změnách řečiště hraničních vodních toků. Žádalo se, aby byl veškerý tento materiál připraven se vším urychlením a ministerstvu prozatím podán jen jeho podrobný seznam.²¹

K vyzvání z 24. prosince 1919 ohledně části budoucí hranice, již měla mezi Moravou a Rakouskou republikou tvořit řeka Dyje, zemský výbor ministerstvu veřejných prací na základě zprávy stavebního úřadu z 21. ledna 1920 sdělil, že řeka

19 MZA, A 9, kart. č. 47, č. ZV 1063/1920, presidium ministerstva veřejných prací, č. 6215/1919, stanovení hranic československého státu vůči Rakousku na řece Moravě a Dyji, 24. prosince 1919, Praha.

20 Tamtéž, č. ZV 4886/1920; moravský zemský stavební úřad, č. 199-I, zpráva moravského zemského stavebního úřadu pro zemský výbor z 21. ledna 1920, odpověď zemského výboru presidiu ministerstva veřejných prací (k č. 6215 z 24. prosince 1919, Praha), 24. ledna 1920, Brno.

21 Tamtéž, č. ZV 1063/1920, presidium ministerstva veřejných prací, č. 6215/1919, stanovení hranic československého státu vůči Rakousku na řece Moravě a Dyji, 24. prosince 1919, Praha.

Dyje případně dle článku 27 mírové smlouvy Československé republiky, respektive Moravě, zcela od Břeclavi po Katzenboden a odtud tvoří v délce asi 2 km hranici mezi Moravou a Rakouskem. Ostatní tok Dyje leží již úplně v Rakousku a další vodní hranici mezi Moravou a Rakouskem tvoří pouze přítok Dyje, tzv. Kobylské jezero (Kobyli See), táhnoucí se mezi Dyjí a řekou Moravou.²²

Pokud se týkalo této pohraniční trati Dyje, popřípadě jejího přítoku Kobyli See, byl zemský výbor toho názoru, že příští hranici obou států má tvořit vodní tok (koryto), a to i po jeho přemístění, přičemž měl zemský výbor na zřeteli budoucí regulaci obou toků, takže po úpravě by tvořily trvalou hranici. K tomu se podotýkalo, že podle projektu na úpravu Dyje, který vypracoval dolnorakouský zemský výbor, měla být řeka Dyje upravena průkopy a pomocí zahrázování.²³

Současně zemský výbor upozorňoval, že se tento způsob úpravy pomocí zahrázování, vzhledem k projektovaným velkým nádržím v povodí řeky Dyje a jejích přítoků Svatky (Švarcavy), Jihlavy, popřípadě Oslavy, které se měly stavět k účelům retenčním a elektrizačním, provádět nebude, nýbrž že se úprava dolního toku Dyje (pod Břeclaví) i s pohraniční částí Dyje provede tímž způsobem, jakým se prováděla úprava vnitrozemské Dyje v Břeclavi – totiž o jednoduchém profilu bez zahrázování.

Zemský výbor měl za to, že Rakousko tomuto způsobu provádění úpravy v pohraniční trati nebude klást žádné překážky, poněvadž z týchž důvodů (stavby nádrží) změní asi rovněž svůj regulační systém aspoň v bezprostředně přilehlé vrchní trati, kde se nebylo třeba obávat vlivu velkých vod Moravy.

V dalším svém toku leží řeka Dyje uvnitř země Moravy a teprve od Devíti mlýnů nad Znojmem až po Čížov nad Hrádkem tvoří opět společnou hranici Moravy a Rakouska. Řeka je tu uzavřena ve vysokých skalnatých březích tvořících hluboké údolí a nemůže hrubě měnit svůj směr. Tato část řeky se vzhledem k tomu a vzhledem k projektu nádrže neměla nikdy upravovat a navrhovalo se proto, aby byl za hranici doporučen tok řeky a to trvale.

V této trati se navrhovala přehradní zeď u Podmolí. Zasahovala by pravou částí do území Rakouska a vyžadovala proto v případě stavby svolení i ze strany rakouské vlády. Kromě této projektované stavby nemělo v celé pohraniční trati od Podmolí až po Hrádek, kde končilo vzduť navrhované přehrady, Rakousko žádného zájmu, poněvadž mlýny, které se tu nalézaly a měly být vykoupěny, ležely na moravské půdě a používaly celou vodu Dyje k pohonu svých závodů. V zájmu země Moravy a Československé republiky by ovšem bylo výhodnější, kdyby celý tok patřil Moravě a zemská hranice mohla být přeložena na pravý břeh do přilehlé stráně.

Ohledně žádaných podrobných map bylo poznamenáno, že návrh projektu na úpravu Dyje dolnorakouského stavebního úřadu již byl v kopii zaslán ministerstvu veřejných prací vodním oddělením Zemské správy politické. Jiných map, dat nebo měření zemský výbor neměl, poněvadž ona část řeky Dyje, která měla tvořit hranici, náležela až dosud Dolním Rakousům.²⁴

22 Kobylí jezero, Kobylí potok.

23 Kopie tohoto projektu již byla ministerstvu veřejných prací zaslána vodním oddělením Zemské správy politické.

24 MZA, A 9, kart. č. 47, č. ZV 4886/1920, moravský zemský stavební úřad, č. 199-I, zpráva moravského zemského stavebního úřadu pro zemský výbor z 21. ledna 1920.

Dne 6. března 1920 se vrchní stavební rada J. Horák ve Valticích zúčastnil jednání smíšené rozhraničovací komise pro upravení hranic mezi Československou republikou a Rakouskou republikou. Jednotlivým členům československé komise a také v plenárním sezení smíšené komise podal vysvětlení o projektech, které země Morava v zájmu elektrizace země hodlala provést v povodí řeky Dyje, a ve smyslu podání zemského výboru z 24. ledna 1920 presidiu ministerstva veřejných prací žádal, aby příští zemskou hranici v partii mezi Devíti mlýny a Hrádkem netvořil střed řeky Dyje, nýbrž aby v zájmu racionálního využití vodní síly byla hranice přeložena do stráně na pravém břehu. Na námitku technického zástupce Rakouské republiky, že dolní zájemníci budou dotyčnými projekty poškozováni, a na poznámku, že svého času jevílo velký zájem na Vranovském podniku jako odběratel ve velkém město Vídeň a že má přirozeně tím větší zájem, když je takový nedostatek uhlí, J. Horák odpověděl, že o nějakém poškození soukromých zájmů pod projektovanými přehradami nemůže být řeči, ba naopak, že se odtokové poměry jak za velkých vod následkem retence, tak za nízkých vod následkem rozmnožení množství vody značně zlepší. Pokud se týkalo účasti na odběru proudu za výrobní cenu, nebyl kompetentní o věci rozhodnout a bylo by věci zemského výboru, zdali může část proudu přenechat odběratelům mimo Československou republiku. Poté byla obecná debata o tomto předmětu ukončena a byly projednávány další záležitosti. Zástupci československé delegace slíbili požadavek zemského výboru při dalším detailním jednání podporovat.²⁵

Československo-rakouská delimitační komise se ustavila 22. července 1920. Sídlo československé delegace československo-rakouské komise bylo nejprve v Českých Budějovicích, později v Brně.²⁶

Aby bylo zajištěno správné, rychlé a úsporné řešení všech záležitostí souvisejících s určením, vytyčením a udržováním říšských hranic, usnesla se ministerská rada 6. srpna 1920 na tom, aby byly veškeré záležitosti spojené s administrací, s určováním, vytyčením a omezníkováním, jakož i revizí, udržováním a evidencí státních hranic soustředěny v ministerstvu veřejných prací.

K vedení této agendy bylo v ministerstvu veřejných prací zřízeno zvláštní technické oddělení „pro vytyčení a udržování říšských hranic“. Jeho úkolem bylo opatřování všech pomůcek a provádění všech prací, které zástupci Československé republiky potřebovali pro hájení zájmů státu v rozhraničovacích komisích. Dále seznamovalo veškerá ministerstva a ostatní úřední místa s otázkami projednávanými v jednotlivých delimitačních komisích a zároveň si naopak opatřovalo informace o požadavcích zúčastněných ministerstev a úředních míst, týkajících se vedení státních hranic pro potřebu československých zástupců v rozhraničovacích komisích.

Pro úspěšné vykonávání této činnosti bylo oddělení zmocněno k tomu, aby si vyžadovalo přímo a nejkratší cestou podporu a součinnost všech na věci zúčastněných míst a československých státních ústavů, zejména Vojenského zeměpisného ústavu.

25 Tamtéž, č. ZV 14554/1920, stanovení hranice na řece Dyji, zpráva o jednání komise pro upravení hranic mezi Československou republikou a Rakouskou republikou 6. března 1920, 8. března 1920, Brno.

26 ŠMÍDA, Z.: *Vývoj českých státních hranic*, s. 125.

Tomuto oddělení dále příslušelo vybudování venkovské služby, opatření všech osobních a věcných potřeb, nutných pro technické provádění rozhraničovací práce, a podávání případných dalších organizačních návrhů.²⁷

Dne 14. srpna 1920 ministerstvo veřejných prací na zemský výbor obrátilo s dotazem, zdali dosud stojí na stanovisku využití vodní síly na řece Dyji u Hrádku. V kladném případě měl sdělit, jaké požadavky by měla ČSR uplatnit ohledně stanovení (změny) dotyčné hranice, popřípadě, nemají-li být v tom směru vzaty v úvahu ještě jiné požadavky.²⁸

Opis vyřízení měl být zaslán odborovému předsedovi inženýru Václavu Roubíkovvi, komisaři Československé republiky v mezinárodní rozhraničovací komisi, neboť o záležitosti bylo nutno v nejbližších dnech rozhodnout, měla-li být přednesena v mezinárodní delimitační komisi.²⁹

Zemský výbor trval na vybudování vodní síly u Podmolí, a tedy též na přeložení hranice na pravý břeh řeky Dyje. Na základě odpovědi vypracované 17. srpna zemským stavebním úřadem tak sdělil, že rozhodně stojí na stanovisku využití značné vodní síly na řece Dyji pomocí projektované nádrže u Podmolí a pomocí tlačné štoly.

Bylo by v zájmu Moravy i celé republiky, kdyby v této pohraniční trati celý tok patřil Moravě a zemská hranice mohla být přeložena na pravý břeh do přilehlé stráně, a to nejméně na kótu 290.00. V každém případě by bylo záhodno, aby ještě před rozhodnutím otázka hranice Rakousko dala svoje svolení k tomu, aby zemský výbor mohl na rakouském břehu u Podmolí konat přípravné práce, jako je zaměrování a sondování.

Zemský výbor k tomu podotkl, že toto stanovisko přeložení hranice do pravé stráně zastával také zástupce zemského výboru při poradě o hranicích dne 6. března 1920 konané ve Valticích.³⁰

Při vyjednáváních, vedených za účelem stanovení státních hranic mezi Československou a Rakouskou republikou, kladli zástupci Rakouské republiky důraz na to, aby stávající administrativní státní československo-rakouská hranice u Lávy (Laa an der Thaya) byla přeložena do středu dyjské regulované trati mezi Anenským dvorem (Annenhof) a Starým Přerovem. Svůj požadavek odůvodňovali tím, aby byla městské obci Laa zachována možnost dalšího udržování pravostranné ochranné hráze provedené podél naznačené dyjské trati. Pokud by od této hráze

27 Moravský zemský archiv v Brně, B 40 Zemský úřad, I. manipulace, kart. č. 770, hranice; ministerstvo veřejných prací, č. 53249-XI H/1920, 24. října 1920, Praha. Výnos presidia ministerské rady ze dne 10. srpna 1920, č. 23174/1920 m.r. – usnesení ministerské rady ze dne 6. srpna 1920. Zákon č. 245/1921 Sb. o státních hranicích z 30. června 1921, účinný od 4. srpna 1921, v článku I. stanovil, že „veškeré záležitosti spojené s administrací, určováním, vytyčením a omezníkováním, jakož i revisí, udržováním a evidencí státních hranic, soustředí se v době, po kterou se provádějí rozhraničovací ustanovení mezinárodních smluv, v ministerstvu veřejných prací, kterému náleží dohodnouti se ve všech otázkách týkajících se hranic se zúčastněnými ministerstvy.“ Viz ŠMÍDA, Z.: *Vývoj českých státních hranic*, s. 130.

28 MZA, A 9, kart. č. 47, ministerstvo veřejných prací, č. 40102/IX/1920, hranice na Dyji u Hardegu, žádost ministerstva veřejných prací o vyjádření zemského výboru ohledně využití vodní síly na Dyji u Hardegu, 14. srpna 1920, Praha.

29 Tamtéž, č. ZV 50710, ministerstvo veřejných prací, č. 40489/VII/1920, říšská hranice na Dyji u Hardegu, 17. srpna 1920, Praha.

30 Tamtéž, č. ZV 50039/1920, moravský zemský stavební úřad, vyjádření moravského zemského stavebního úřadu k otázce využití vodní síly na Dyji, č. 6262/1920, 17. srpna 1920, Brno.

byla obec Laa oddělena státní hranicí, nemohla by udržování této hráze provádět sama a dotyčné pozemky ležící za touto hrází by byly v případě, že by tato hráz nebyla udržována v řádném stavu, vystaveny pohromám.

Za účelem informace československého komisaře v delimitační komisi byl zemský výbor požádán o to, aby v co nejkratší době k tomuto požadavku zaujal stanovisko a podal zprávu, zda je vůbec možno přistoupit na dožadované přeložení budoucí státní hranice v trati od vstupu regulované Dyje na moravské území u Annenhofu až ke Starému Přerovu a v kladném případě, za jakých podmínek lze dát souhlas k této nové státní hranici, berou-li se při tom v úvahu toliko vodohospodářské poměry. Záležitost měla být s rakouskými zástupci projednávána v nejbližší době, žádalo se proto co nejrychlejší podání zprávy.³¹

Moravský zemský stavební úřad ve vyjádření z 28. srpna 1920 uvádí, že řeka Dyje tvořila před regulací, která byla provedena družstvem v Lávě již ve 30. letech 19. století, pod městem Lávou částečně zemskou hranici. Při úpravě bylo nové řečiště přeloženo úplně na moravské území. Udržování předmětné trati příslušelo vodnímu družstvu pro úpravu Dyje mezi Jaroslaviciemi a Starým Přerovem se sídlem v Lávě.³² Zemský výbor s ohledem na jednotné vedení podniku přenechal řízení dolnorakouskému zemskému výboru a spokojil se zastoupením, jež mu bylo dáno v konkurenčním výboru s tou výhradou, že nařízení dolnorakouského zemského výboru v důležitějších správních záležitostech se mají vydávat jen v dohodě s moravským zemským výborem.

Vzhledem ke zkušenostem, které zemský výbor nabyl při řešení vodohospodářských otázek na pohraničních tocích, se nedoporučovalo, aby byla příští zemská hranice přeložena do středu řeky, a poukazovalo se tu např. na trať Dyje u Hrádku, kde byla projektovaná stavba přehradní zdi u Podmolí velice problematická následkem toho, že řeka Dyje právě v této trati tvořila zemskou hranici, a tudíž byla Rakouská republika spoluzájemcem.

Přeložení státní hranice u Lávy by tudíž znamenalo jen zvětšení obtíží, které se vyskytovaly při řešení vodohospodářských otázek a které bylo možno řešit samostatně bez ohledu na sousední stát.

Přeložením hranice by země Morava, respektive republika, ztratila mimoto asi 8 km² území a bylo by je tudíž možno provést jen za náhradu území pro Československou republiku snad mnohem cennějšího (např. mezi Hrádkem a Devíti mlýny). V každém případě bylo by však nutno, aby pro případ nějaké úpravy státních hranic v okolí Lávy byly předem upraveny poměry vodního družstva pro úpravu Dyje, které se po převratu staly v jejich současné podobě neudržitelnými.³³

Ze zprávy zemského výboru ministerstvo veřejných prací seznalo, že vlastně není zásadních námitek proti přeložení státní hranice do středu regulované trati řeky Dyje mezi Annenhofem a Starým Přerovem, když bude dotyčné území přičleněné Rakouské republice ČSR nahrazeno a když bude jak moravský, tak i dol-

31 MZA, A 9, kart. č. 47, ministerstvo veřejných prací, č. 41609/IX/1920, úprava říšské hranice u Laa, 24. srpna 1920, Praha.

32 Podle zákona ze dne 10. prosince 1902 z. z. č. 1/1903.

33 MZA, A 9, kart. č. 47, č. ZV 52196/1920, moravský zemský stavební úřad, č. 6565-II/1920, vyjádření moravského zemského stavebního úřadu k otázce přeložení státní československo-rakouské hranice u Lávy, 28. srpna 1920, Brno.

norakouský zákon, co se týče udržování řeky Dyje od obecních jaroslavicko-křídlovických hranic na Moravě až k dolnorakouským zemským hranicím u Starého Přerova, předem anebo snad zároveň náležitě upraven. Ministerstvo konstatovalo, že byly vysloveny pouze obavy ohledně obtíží při vodohospodářství. Bylo by ale záhodno doložit, zda nebezpečí je skutečně závažné.

Ježto mělo ministerstvo veřejných prací za to, že je nutno působit k tomu, aby se docílilo dohody o různých vážných požadavcích ve věci hranic kladených ze strany delegátů ČSR, žádalo, aby zemský výbor obratem sdělil své určitější stanovisko o míře ohrožení vodohospodářství a jmenovitě aby aspoň ve hrubých rysech naznačil, jakým způsobem by se měl dotyčný zákon v příčině konkurence pro úpravu a udržování řeky Dyje v dotyčné trati změnit.³⁴

Zemský výbor vycházející ze zprávy stavebního úřadu z 9. září 1920 v odpovědi trval na svém původním návrhu, ve kterém nedoporučoval přeložení zemských hranic mezi Anenským dvorem a Starým Přerovem do středu upravené Dyje, poněvadž se obával, že při změně, která měla nastat v odtoku vody po stavbě údolních přehrad na Dyji, a při případných projektech na další využití vodní síly v řece samé, které by vyžadovaly nových staveb v řece, stala by se země Morava ještě větší měrou závislou na povolení ze strany Rakouska.

Byl-li pro přeložení zemských hranic do středu řeky jedině ten důvod, že město Láva chtělo mít zajištěný přístup k pravostranné hrázi na Dyji, kterou v zájmu ochrany svých pozemků muselo udržovat, dalo by se to rozřešit tím způsobem, že by země Morava převzala sama udržování této hráze, ovšem za úhradu s tím spojeného nákladu. Bylo by tudíž třeba změnit zákon v příčině konkurence pro úpravu a udržování řeky Dyje v dotyčné trati tím způsobem, že by se příště utvořilo zvláštní družstvo pro moravskou část, kdežto udržování pravého břehu by převzal moravský zemský výbor a to na náklad Rakouska. Rozsah udržovacích prací mohl by se řídit přáním dolnorakouského zemského výboru.³⁵

Zemská správa politická v Brně 29. září 1920 informovala zemský výbor o tom, že aby mohl být sjednán podklad pro uplatnění československých nároků při konečném stanovení hranice na Valticku u mezinárodní komise pro stanovení československo-rakouské hranice, provedou zástupci československého komisaře prof. Dr. Semerád a přednosta hraničního oddělení na ministerstvu veřejných prací, ministerský rada Kovařík v nejbližších dnech prohlídku valtického území a staré administrativní hranice u Břeclavi.

Podle sdělení komise z 23. září 1920 zamýšleli jmenovaní zástupci projednat s přednostou tamního oddělení pro vodní stavby také různé otázky vodohospodářské, o čemž měl být neprodleně uvědoměn vrchní stavební rada J. Horák.³⁶

Úprava československo-rakouských hranic byla završena Úmluvou mezi Republikou československou a Republikou rakouskou o vedení rakousko-československé hranice a některých souvislých otázkách (podepsána v Praze dne 10. března 1921).

34 Tamtéž, č. ZV 53956/1920, ministerstvo veřejných prací, 42596/VII/1920, ministerstvo veřejných prací ke zprávě zemského výboru o státní hranici u Lávy, 1. září 1920, Praha.

35 MZA, A 9, kart. č. 47, č. ZV 53956/1920, říšská hranice u Lávy, moravský zemský stavební úřad, č. 4905-I, 9. září 1920, Brno.

36 Tamtéž, č. ZV 58776, přípravné práce pro stanovení hranice na Valticku, 29. září 1920, Brno.

Ministerstvo veřejných prací sdělilo zemské správě politické výnosem z 9. března 1921, že Mezinárodní komise pro stanovení československo-rakouských hranic se sídlem v Brně se usnesla zahájit dnem 15. března 1921 pokračování ve stanovení česko-slovensko-rakouských hranic, pokud tyto přicházely v úvahu na území českém, moravském a slovenském.

K provedení polních a kancelářských prací měly být zřízeny pracovní skupiny. Jim pak byly k omezení přiděleny kratší úseky hranice a to: VI. Kößlersdorf – Slavonice, VII. Slavonice – Šafov, VIII. Šafov – Jaroslavice, IX. Jaroslavice – Mikulov, X. Mikulov – Katzenboden, XI. a XII. řeky Morava a Dyje.

Kolíkováním hranic byli pověřeni společně českoslovenští a rakouští geometři za vedení státního technika. Po skončení kolíkování se měla provést pochůzka hranice za vedení státního technika, a to střídavě československého a rakouského.

Při této příležitosti měla být všem zúčastněným místním úřadům poskytnuta možnost sledovat průběh jednání i stanovení hraniční čáry, při čemž bylo místním zájemcům umožněno projevit svoje požadavky. Z těchto důvodů bylo třeba, aby se hraničních jednání zúčastnili: zástupce příslušné okresní politické správy, evidenční geometr, orgány pohraniční stráže, orgány celní stráže, zástupci obcí a jednotliví zájemci. Podrobný pracovní program, jak a v kterou dobu budou v jednotlivých pracovních úsecích zahájena tato jednání, měl být závčas sdělen československou delegací mezinárodní rozhraničovací komise v Brně.

O zahájení těchto jednání byly zároveň vyrozuměny Okresní politické správy v Dačicích, Moravských Budějovicích, Znojmě, Mikulově a Hodoníně za účelem vyslání zástupce, jakož i zemské finanční ředitelství v Brně, aby bezodkladně vyrozumělo pohraniční a celní stráže.

Dále bylo uloženo okresním správám politickým, aby vydaly zvláštní vyhlášky, ve kterých bude obyvatelstvo poučeno o významu hraničních mezníků, jakožto znaku státní svrchovanosti, o povinnosti ochrany těchto mezníků a kolíků při vytyčování hranice a konečně, že je v celostátním zájmu, aby práce rozhraničovací komise byly dle možnosti usnadněny.

Okresní správy politické byly požádány, aby vyhotovily stálé povolení k nerušenému překročení státní hranice v příslušném úseku pro zřizence mezinárodní rozhraničovací komise, jejichž jména jim měla být sdělena zástupcem Československé republiky při rozhraničovací komisi. Vedle stálých povolení obdrželi tito zřizenci zvláštní oválný znak z černého plechu 8 cm dlouhý a 6 cm široký s lisovanými bílými písmeny ČSaOZ a běžným číslem, jež odpovídalo číslu stálého povolení k nerušenému překročení státní hranice, kterýžto odznak byl připevněn na levé náprsní straně.

Na výslovnou žádost ministerstva veřejných prací, projevenou výnosem z 9. března 1921, ukládalo se přednostům úřadů dodatkem k výnosům zemské správy politické z 11. března 1921 a z 22. února 1921,³⁷ aby poskytly veškerým orgánům mezinárodní rozhraničovací komise v každém směru pomoc a podporu, zejména však také v záležitostech ubytování, stravování, zajištění dopravních prostředků atd.³⁸

37 MZA, A 9, kart. č. 47, č. ZV 21170, předsednictví zemské správy politické, č. 4342/pres. a 206/pres., 12. března 1921 a č. 3150/pres. z 22. února 1921.

38 MZA, A 9, kart. č. 47, č. ZV 21170, mezinárodní rozhraničovací komise – zahájení technické činnosti v úseku moravsko-rakouském, 12. března 1921, Brno; výnos ministerstva veřejných prací z 9. března 1921, č. 11646/XI-H/1921.

Výnosem z 11. března 1921 byli prezidentem zemské správy politické přednostové Okresních politických správ v Dačicích, Moravských Budějovicích, Mikulově, Hodoníně a ve Znojmě uvědoměni o tom, že během příštího týdne zahájí techničtí úředníci československé delegace komise pro stanovení československých hranic v Brně zaměřovací práce podél moravsko-rakouské hranice. Přednostům těchto úřadů se připisem československého komisaře v mezinárodní československo-rakouské rozhraničovací komisi z 8. března 1921 ukládalo, aby výše uvedeným orgánům vycházeli v každém ohledu vstříc a aby zařídili všemožnou podporu i ze strany obecních úřadů a četnictva.

Vedoucí technický úředník československé delegace, stavební rada Ing. Arnošt Chláň, se měl co nejdříve odebrat do moravsko-rakouského pohraničního území za účelem informativního zjištění technických a jiných zájmů obcí a jejich obyvatel. Přednostové měli zajistit, aby byly Arnoštu Chláňovi poskytnuty jak samotnými politickými úřady, tak i obecními představenstvy a četnictvem veškeré jím požadované informace a ze strany četnictva případně nutná ochranná opatření (doprovod při obchůzkách).

Zároveň byli upozorněni na to, aby dali připravit vodní knihy a seznam dotčených vodních práv v pohraničním území. Dále měli vyzvat podél hranice položené obce, aby si ihned sestavily stručný přehled svých pohraničních zájmů (vodoprávní, komunikační, vodovodní, meliorační atd.).³⁹

Československý komisař v mezinárodní československo-rakouské rozhraničovací komisi 23. května 1921 informoval zemský výbor o konání komisionální pochůzky československo-rakouské státní hranice ve dnech 1. až 9. června 1921 za účelem uvědomění moravského zemského stavebního úřadu a vyslání jeho zástupce.⁴⁰ Na 7. června 1921 byla ustanovena pochůzka hranice v úseku od rozhraní politických okresů Horn – Horní Hollabrunn až k mostu okresní silnice Hardegg – Čížov přes řeku Dyji. V projednaném úseku souhlasila státní hranice s bývalou správní zemskou hranicí mezi Dolními Rakousy a Moravou.

Most přes Dyji u Hardeggu v trati okresní silnice Čížov – Hardegg hranici přetínal ve středu. Technické udržování tohoto mostu obstarával do té doby okresní silniční výbor v Retzu a udržovací náklad se po stejných částkách rozdělil na okresní silniční výbory v Retzu a ve Vranově.

Doporučovalo se, aby tato dohoda byla i nadále zachována.

Na 8. a 9. června byla ustanovena pochůzka státní hranice v úseku od silničního mostu přes Dyji v Hardeggu až k místu severozápadně od Hnanic, kde státní hranice odbočuje od řeky Dyje: „*V projednaném úseku sleduje nová státní hranice veskrz bývalou zemskou hranici mezi Moravou a Dol. Rakousy. Hranice probíhá stále středem řeky Dyje, která v této trati teče úzkým, hluboko zaříznutým údolím. Jmenovaná řeka tvoří řadu velikých zákrutů a mění následkem toho stále svůj směr.*“ V projednaném úseku se nevyskytly žádné nesrovnalosti a rovněž nebylo komisí uznáno za nutné původní zemskou hranici změnit.

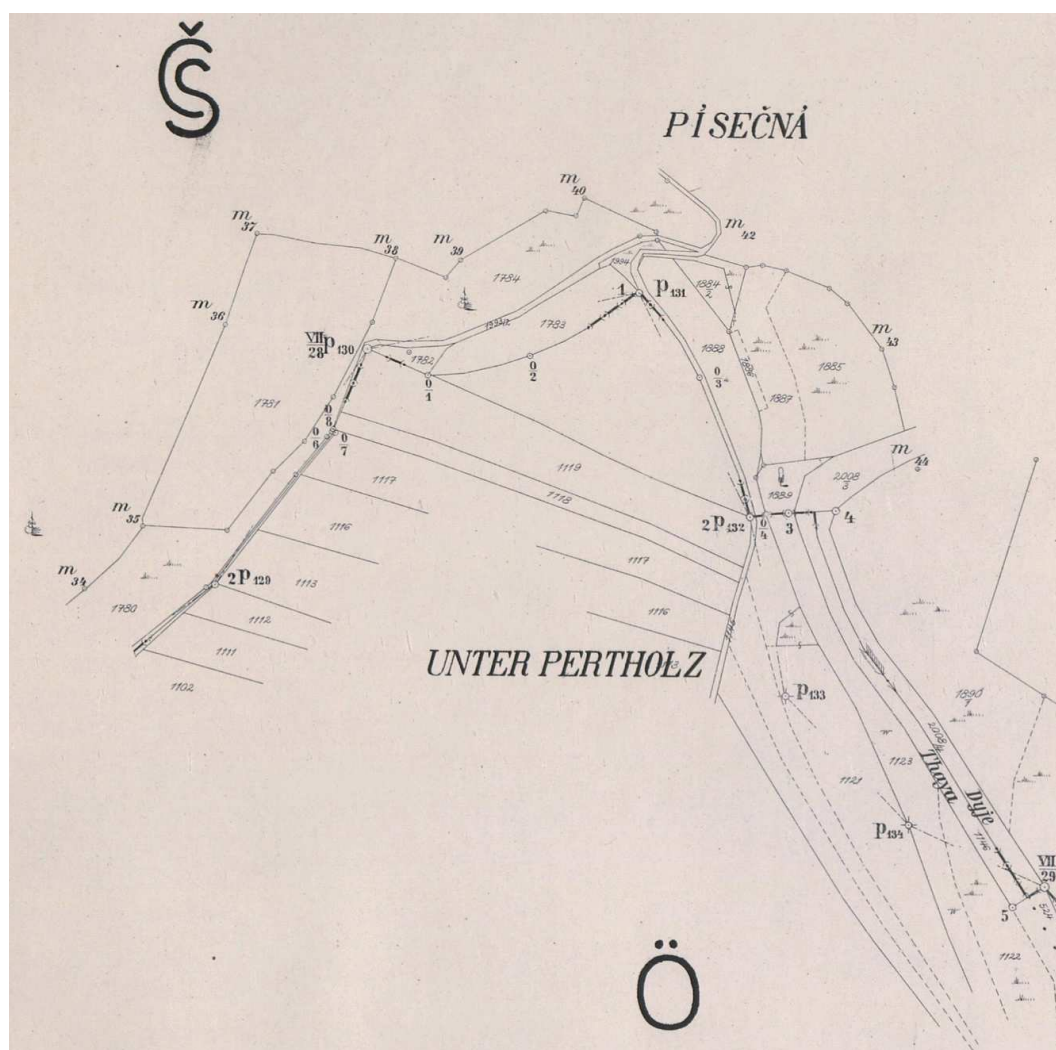
39 Tamtéž, č. ZV 21170/1921, předsednictví zemské správy politické, č. 4206/pres., 11. března 1921, Brno.

40 Tamtéž, č. ZV 38502/1921, komise pro stanovení hranic československých, zástupce Republiky československé, č. 773/1921, komisionální pochůzky československo-rakouské státní hranice ve dnech 1. až 9. června 1921, 23. května 1921, Brno.

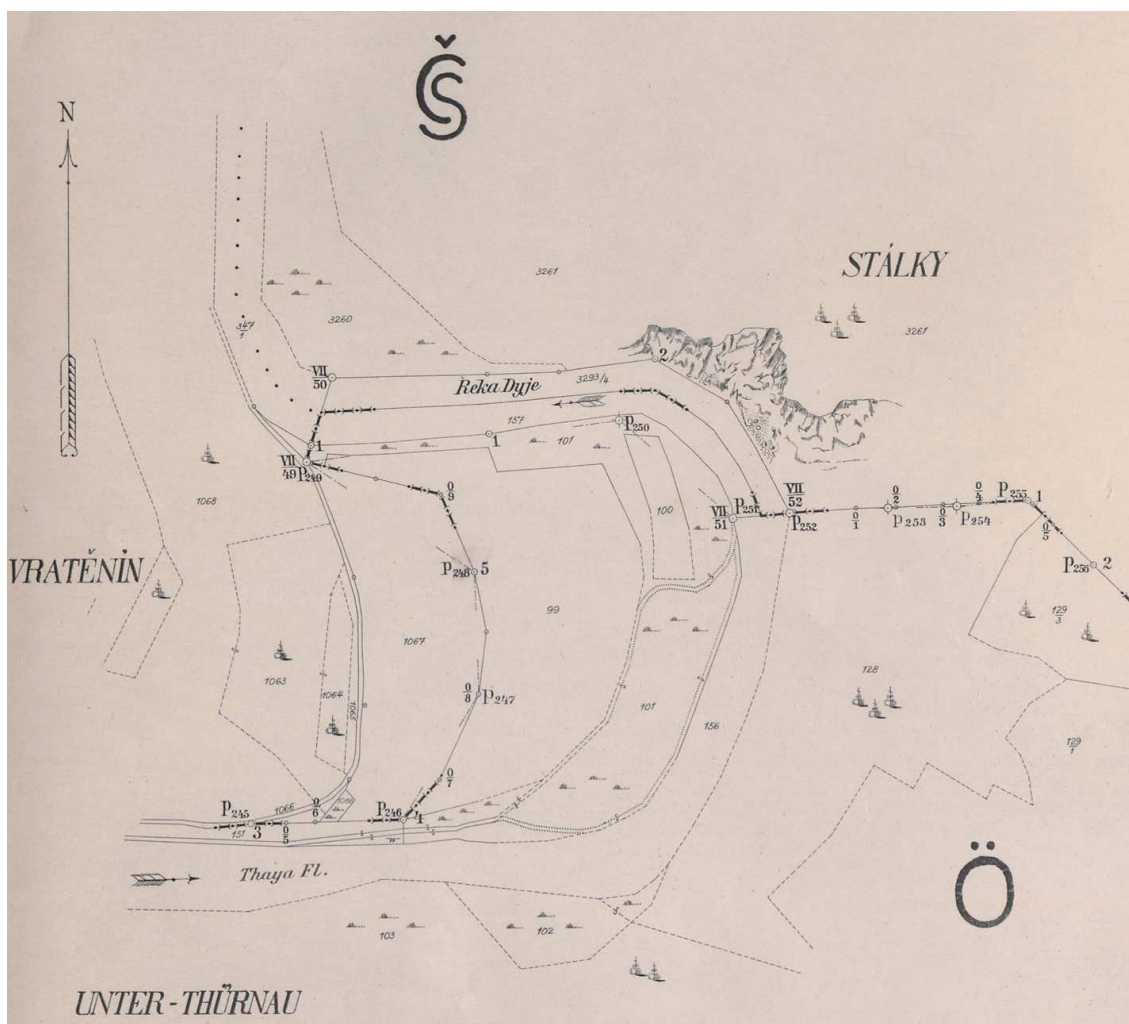
Na levém břehu řeky Dyje se prouděním řeky a odtržením původních kyprých břehů utvořilo několik ostrovů v katastru obcí Lukov a Podmolí. Ostrovy používali majitelé původních odtržených pozemků a následkem toho zůstala zachována teoretická souvislost katastru. Vzhledem k tomu bylo navrženo, aby tyto ostrovy i nadále zůstaly v katastru příslušné obce a aby státní hranice probíhala středem řeky Dyje mezi jejím pravým břehem a pravým ohraničením ostrova.

Protože státní hranice probíhá veskrze středem řeky Dyje, nepřicházely v popsaném úseku v úvahu společné cesty. V této dílčí trati státní hranice rovněž nestály žádné mosty, jen podle potřeby po dobu honitby zřizovalo panství Dolní Fládnice-Podmolí lávky přes řeku Dyji (asi 5). Stávající brody v řece Dyji měly soukromý ráz.

V projednané trati byla za účelem využití vodní síly řeky Dyje ve vzdálenosti asi 700 m za vtokem Žlebského potoka projektována tzv. Podmolská přehrada. Vzduť této přehrady dle projektu sahala do vzdálenosti 200 m pod hardeggský most a vzduť voda zaplavovala nejen československé, nýbrž i rakouské pozem-

Dyje u Písečného (hlavní mezníky VII-28 až VII-29), list podrobné hraniční mapy VII-20. Moravský zemský archiv v Brně, D 22 Sběrka map a plánů, Úpravy hranic mezi Rakouskem a Československem v letech 1920–1923, (1923–1926), 1:2880, nezpracované dodatky.

Dyje u Vratěnína (hlavní mezníky VII-49 až VII-52), list podrobné hraniční mapy VII-41. Moravský zemský archiv v Brně, D 22 Sběrka map a plánů, Úpravy hranic mezi Rakouskem a Československem v letech 1920–1923, (1923–1926), 1:2880, nezpracované dodatky.

ky. Za účelem budoucího zajištění tohoto projektu byla dne 10. března 1921 mezi Československou a Rakouskou republikou uzavřena zvláštní úmluva ve věci využití vodních sil řeky Dyje ve trati od počátku společné státní hranice u Čížova až ke konci této hranice u Podmolí.⁴¹

Československo-rakouská hranice byla během rozhraničování rozdělena na 12 úseků. V trati československo-rakouské státní hranice byly v úseku mezi Moravou a Dolními Rakousy, tj. v obvodu pracovních skupin VII–X, v září 1921 následující pohraniční toky: V úseku VII (Slavonice – Šafov) tvořila řeka Dyje hranici nejprve u Písečného v délce asi 300 m, mezi hlavními mezníky VII/28–VII/29, v úseku mezi mezníky 4–5. Tato část hranice byla pouze polygonizovaná. Pravý břeh Dyje je zde skalnatý, levý je zaříznut do kypré půdy. Následkem toho nebyly vyloučeny změny toku směrem k levému (československému) břehu.

⁴¹ MZA, A 9, kart. č. 47, č. ZV 58103, komise pro stanovení hranic česko-rakouských (československých), zástupce Republiky československé, č. 1332/1921, komisionální pochůzky československo-rakouské státní hranice ve dnech 7. a 9. června 1921, 24. srpna 1921, Brno.

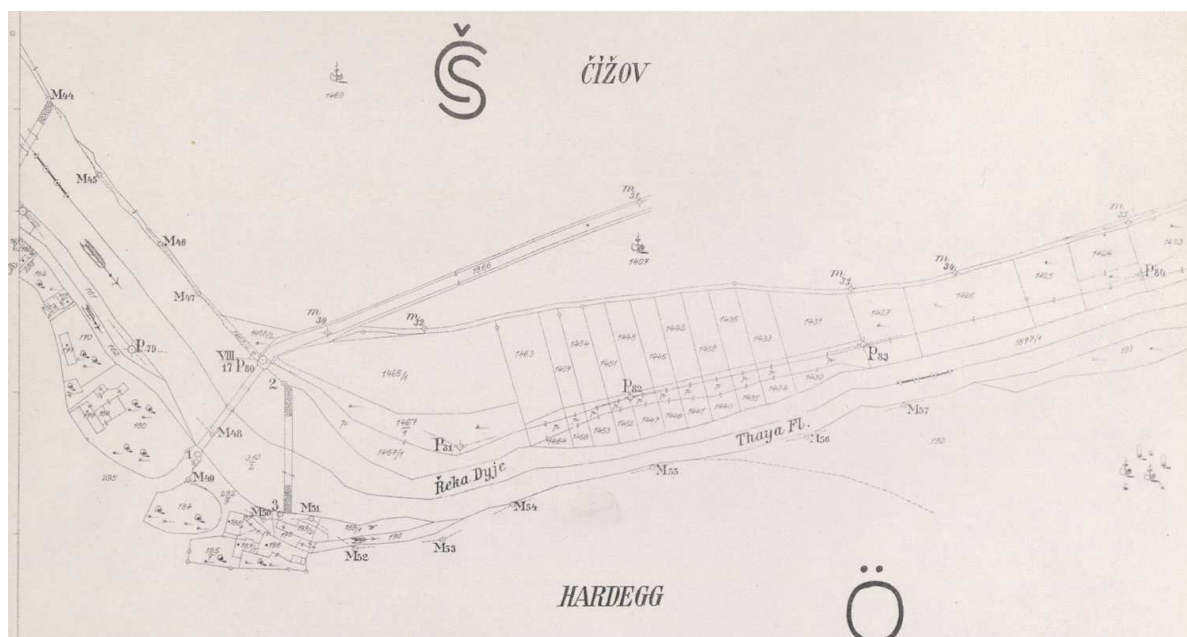
Dále je hranice tvořena Ludeňským (Vratěnským) potokem, mezi hlavními mezníky VII/41–VII/43. Byl ohraničen veskrze mezníky. Jednalo se o malý, bezvýznamný potok, upravený z menší části, jinak zaříznutý do kypré půdy (luka). Jeho délka zde obnáší asi 2000 m a v části od hlavního kamene VII/41–VII/42 jeho šířka na mnoha místech nedosahuje ani 1 m.

Dyje pak tvoří hranici u Vratěna v délce asi 350 m. Poměry zde jsou podobné jako v případě Dyje u Písečného. Pravý břeh řeky je tu skalnatý, levý je písčité. Změny na levém (rakouském) břehu nebyly vyloučeny.

V úseku VIII (Šafov – Jaroslavice) tvoří řeka Dyje hranici od hlavního mezníku VIII/14–VIII/26 v úhrnné délce asi 25 km. V celé této pohraniční trati je koryto řeky hluboko zaříznuto do kamenitého terénu, takže se po obou stranách řeky vytvořily skalnaté stráně, které na vnějších stranách zákрутů sahají bezprostředně až k samotné řece, kdežto na protilehlých místech se naplavením vytvořila luka a pastviska nepatrné šířky. Celá tato pohraniční trať řeky Dyje byla polygonizována a jen na nejdůležitějších místech omezníkována. Ačkoliv se v popsané pohraniční trati

No de la borne	Catego-rie	Désig-nation et numéro du point poly-gonal	Description détaillée de la frontière de borne à borne (de la borne précédente)	Reprage déterminé par coordonnées rattachées au cheminement polygonal (en m)		Distance de la borne immédiatement précé-dente (en m)	Angles polygonaux tournés vers le territoire ČS.			Repérage des sommets du polygone	Numéro de la carte au 1:25.000	Annotations
				X	Y		0	1	2			
		p62										
		p63			193'51		184	33	48		12	
		p64			222'13	0	190	57	45			
		p65			184'99	0	153	25	02			
3	I		ligne médiane du fleuve mitoyen Dyje = Thaya	163'51	+38'05							bornes jumelles
VIII/15	P	p66		201'74	0	53'94	131	31	07			
		p67		145'52	0		132	18	30			
		p68		208'43	0		167	29	43			
		p69		179'56	0		166	13	02			
		p70		171'14	0		186	02	08			
VIII/16	P	p71		149'35	0		166	04	38			bornes jumelles
1	I			47'19	+62'71	78'48						

Podrobný popis hranice na Dyji: Dyje u Hardeggu/u Čížova od mezníku k mezníku (hlavní mezníky VIII-15 až VIII-16), součást listu podrobné hraniční mapy VIII-8. Moravský zemský archiv v Brně, D 22 Sbirka map a plánů, Úpravy hranic mezi Rakouskem a Československem v letech 1920–1923, (1923–1926), 1:2880, nezpracované dodatky.

Dyje u Hardegg/u Čížova (hlavní mezník VIII-17), list podrobné hraniční mapy VIII-10. Moravský zemský archiv v Brně, D 22 Sběrka map a plánů, Úpravy hranic mezi Rakouskem a Československem v letech 1920–1923, (1923–1926), 1:2880, nezpracované dodatky.

nedaly očekávat valné změny toku, doporučoval zemský stavební úřad v září 1921 vzhledem k vodohospodářskému významu toku Dyje právě v této pohraniční trati, aby hranice do doby úpravy řeky zůstala labilní, aby polovina vody zůstala zachována československým zájmům.

V úseku IX (Jaroslavice – Mikulov) tvořily hranici vedle regulované Dyje u Hrabčtic upravené přítoky Dyje, udržované a neudržované náhony:

1) Pfaffengraben od hlavního mezníku IX/24–IX/25 v délce 550 m. Jednalo se o upravený odvodňovací příkop, úplně vyschlý, v celé trati pouze polygonizovaný. Změnu toku nebylo možno očekávat.

2) Alte Wehrgraben od mezilehlého kamene VII ve skupině hlavních mezníků IX/25–IX/26 až k mezilehlému mezníku 2 ve skupině hlavních mezníků IX/27–IX/28. Celá délka tohoto pouze polygonizovaného toku obnášela asi 1900 m. Jde o odlehčovací příkop mlýnského náhonu Stará Dyje. Od hlavního mezníku IX/27 byl zřízen nový přítok k mlýnskému náhonu Stará Dyje a tímto opatřením bylo odříznuto veliké rameno tzv. Alte Wehrgraben, které bylo tehdy úplně vyschlé, vysázené stromy a zarostlé. Majitelé přiléhajících pozemků břehy odříznutého ramene používali jako pole. Tak povstalo staré rameno od Alte Wehrgraben, které bylo postupem času úplně zanešeno a zasypano. Tímto způsobem měla časem ve starém rameni vzniknout pevná suchá hranice.

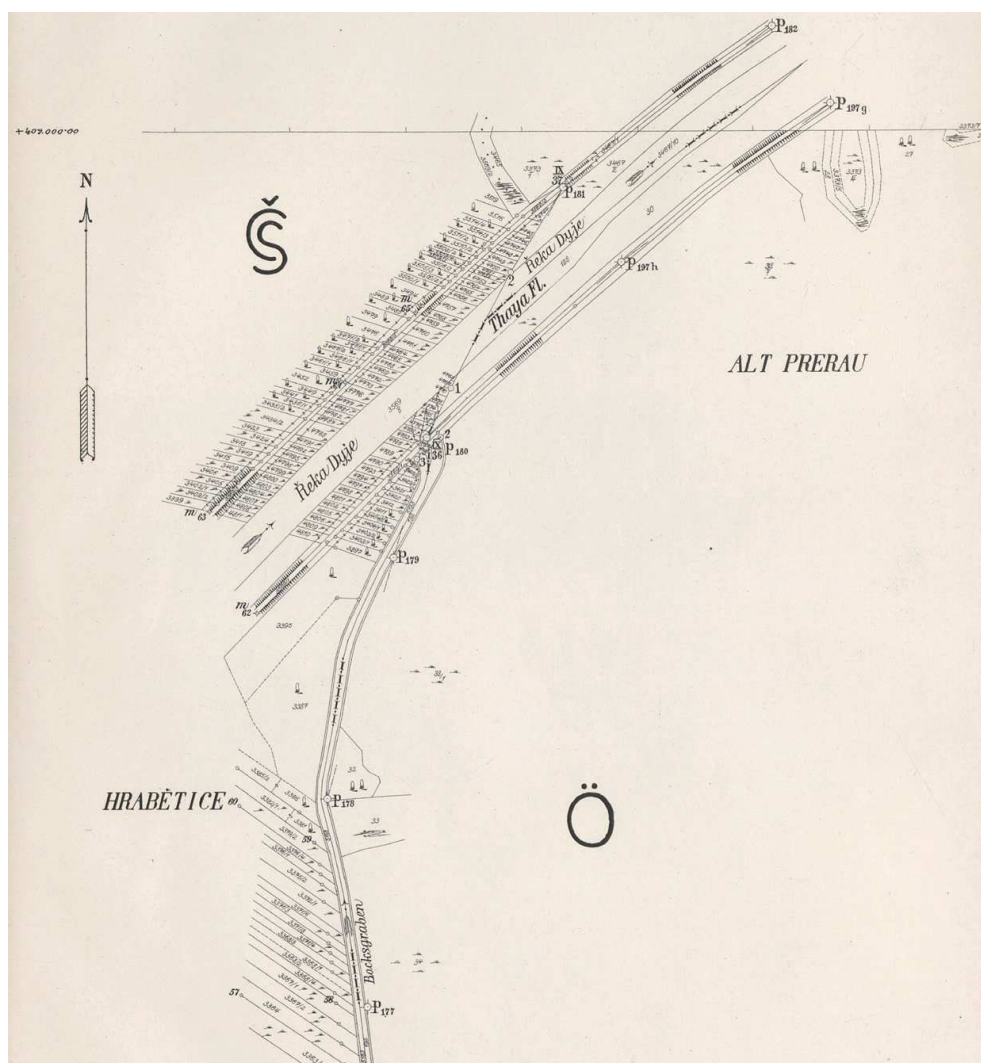
3) Mlýnský náhon Stará Dyje od hlavního mezníku IX/28 až k běhounu O/11 před hlavním kamenem IX/29 a pak od běhounu O/2 před hlavním mezníkem IX/30 až k hlavnímu kameni IX/31 v délce asi 2400 m. V tomto případě se jednalo o řádný mlýnský náhon v celé části pečlivě udržovaný, vyjímaje původní, již opuštěné rameno náhonu od mezilehlého kamene 4–6 mezi hlavními kameny IX/28–IX/29, kde bylo na způsob průpichu vybudováno nové koryto náhonu. Také

toto rameno se pozvolna zanášelo a i zde měla postupem času povstat pevná, suchá hranice. Připomínalo se pouze, že v té části náhonu, kde státní hranice probíhá po jeho levém břehu, je koryto v zanedbaném stavu a není vyloučeno, že při prudkosti protékající vody budou břehy poškozeny.

4) Neuer Wehrgraben od běhounu O/14 mezi hlavními kameny IX/28 až IX/29 až k běhounu O/1 za hlavním kamenem IX/29 v délce asi 1200 m. Byl to řádně udržovaný, poměrně nový náhon, kde změny toku nebyly očekávány. Náhon byl hlavně jen polygonisován.

5) Bocksgraben od doplňkových mezníků O/3–O/8 za hlavním kamenem IX/33, pak od běhounku O/15 za hlavním mezníkem IX/34 až k hlavnímu mezníku IX/36 v úhrnné délce asi 1700 m. V tomto případě se jednalo o řádně vystavený a udržovaný odvodňovací příkop.

Řeka Dyje teče u Hrabětic mezi hlavními kameny IX/36, 37 až IX/38, 39 v délce asi 1 km. V této pohraniční trati byla řeka regulována a změny toku nebyly pravděpodobné.

Dyje u Hrabětic (hlavní mezníky IX-36 až IX-37), list podrobné hraniční mapy IX-30. Moravský zemský archiv v Brně, D 22 Sběrka map a plánů, Úpravy hranic mezi Rakouskem a Československem v letech 1920–1923, (1923–1926), 1:2880, nezpracované dodatky.

V úseku X (Mikulov – Katzenboden) nebyly žádné pohraniční toky. Na úsek XI Dyje navazoval úsek XII Morava.

Komise pro stanovení československo-rakouských hranic 24. září 1921 zemskému výboru zaslala přípis o tom, jakým způsobem mají být upraveny hranice mezi Československem a Rakouskem v úseku mezi Moravou a Dolními Rakousy – pohraniční toky v obvodu pracovních skupin VII–X. Vzhledem k uvedeným skutečnostem komise ve své zprávě zemskému výboru doporučovala, aby byla pouze řeka Dyje v tratích u Písečného, Vratěnína a u Hardeggu prohlášena jako labilní hranice. Zároveň byl opis této zprávy zaslán k vyjádření moravskému stavebnímu úřadu jako hlavnímu vodnímu zájemníku na pohraniční části řeky Dyje. Jeho odpověď pak měla být předložena ministerstvu veřejných prací.

Stavební úřad dotyčný elaborát prozkoumal a souhlasil s tím, aby hranice mezi Rakouskem a Československem byly upraveny tak, jak bylo navrženo. Zemský výbor s tímto stanoviskem zemského stavebního úřadu souhlasil.⁴²

Dne 19. května 1923 byl po dokončení rozhraničovacích prací a vyhotovení hraniční dokumentace sepsán o výsledku práce příslušný protokol.⁴³ Konečná hraniční dokumentace byla dohotovena a předsedou komise G. Pellicellim podepsána 30. června 1923. Komise téhož dne skončila svoji činnost a rozešla se.⁴⁴

Po vytyčení, vykolíkování a vymezení československo-rakouské státní hranice byly provedeny geodetické práce (zaměření hraniční trasy s pruhem území). Na jejich základě byla vyhotovena konečná hraniční dokumentace, jejíž součástí je podrobná hraniční mapa. Součástí publikovaného listu s hraniční mapou je tabulka s podrobným popisem od mezníku k mezníku (počtářská část hraniční dokumentace) zaměřeného pruhu hranice.⁴⁵

Všechny československo-rakouské hraniční vodní toky, s výjimkou Dolní Dyje, Moravy a Dunaje, kde byla hranice stanovena jako pohyblivá (při změně toku se hranice pohybuje společně s jeho střednicí), byly určeny jako pevné hranice, kdy hraniční linie procházející středem toku v době delimitace zůstává neměnná i při případném posunutí toku.⁴⁶

Dohotovením hraniční dokumentace nabyla státní hranice mezi Československem a Rakouskem na jižní Moravě mezinárodní platnosti.⁴⁷

42 MZA, A 9, kart. č. 47, č. ZV 66421/1921, úprava Dyje, hranice mezi Československem a Rakouskem, 8. října 1921, Brno; komise pro stanovení hranic česko-rakouských (československých), zástupce Republiky československé, č. 1344/1/1921 (k č. 44119 z 25. srpna 1921 ministerstva veřejných prací, oddělení XI H v Praze), labilní komise mezi Československem a Rakouskem, 24. září 1921, Brno.

43 ŠMÍDA, Z.: *Vývoj českých státních hranic*, s. 126.

44 ŠÍPEK, Z.: *Spory Československa s Rakouskem*, s. 41.

45 MZA, D 22 Sbírka map a plánů, Úpravy hranic mezi Rakouskem a Československem v letech 1920–1923, (1923–1926), 1:2880, nezpracované dodatky. Úsek VII., VIII., IX. a X. – 4 složky map (Plan d'ensemble à l'échelle 1:2880 et description détaillée de borne à borne avec repérage de la frontière entre l'Autriche et la Tchéco-Slovaquie, plus Errata contenus dans la description détaillée de la frontière entre l'Autriche et la Tchécoslovaquie relevés en 1926).

46 ŠMÍDA, Z.: *Vývoj českých státních hranic*, s. 116.

47 ŠÍPEK, Z.: *Spory Československa s Rakouskem*, s. 42. Hraniční statut v podobě Smlouvy mezi Republikou československou a Republikou rakouskem o úpravě právních poměrů na státní hranici byl podepsán v Praze 12. prosince 1928 a nabyl účinnosti 17. října 1930. ŠMÍDA, Z.: *Vývoj českých státních hranic*, s. 120 a 126.

Die Festlegung der Grenze zwischen der Tschechoslowakei und Österreich an der Thaya (Dyje)

Pavel Fric

Der Fluß Thaya (Dyje) entsteht außerhalb Mährens durch die Verbindung von Österreichischer und Mährischer Thaya in Niederösterreich unterhalb der Burg Raabs. Er fließt dann zum größten Teil in Mähren. Teile davon bildeten nach 1918 die Staatsgrenze zwischen der Tschechoslowakischen Republik und der Republik Österreich, respektive zwischen Mähren und Niederösterreich. Die längsten Abschnitte der „nassen Grenze“ liegen in der Umgebung des österreichischen Hardegg, bei Grafendorf (Hrabětica) und im Westen des Thaya-Dreiecks (Dyjský trojúhelník).

Ende 1918 wurden von der ČSR die niederösterreichischen Gemeinden Unterthemenau (Poštorná), Bischofswarth (Hlohovec) und Oberthemenau (Charvátská Nová Ves) besetzt, deren Kataster damals provisorische Staatsgrenze wurden. Nach dem Umsturz wurden sie mit Mähren verbunden, ohne daß die daraus resultierenden Rechtsverhältnisse in irgendeiner Weise berichtigt worden wären. In Niederösterreich galten, soweit es um Gemeindefirtschaft und Amenwesen ging, völlig andere Vorschriften als in Mähren, und dadurch, daß Unterthemenau aus diesem Verband gelöst wurde, entstanden dieser Gemeinde verschiedene Ausgaben, die bis dahin aus niederösterreichischen Landesmitteln gekommen waren. Die Gemeinde wandte sich daher an den mährischen Landes-Nationalausschuß mit der Bitte, daß die Differenz des Armenfonds für 1919 aus mährischen Landesmitteln ersetzt werde.

Der Landes-Ausschuß ersuchte daher am 22. Mai 1919 die mährische Statthalterei in Brünn (Brno) um Mitteilung, welche Rechtsposition die Gemeinde Unterthemenau gegenüber dem Land Mähren habe: Ob man es nur als okkupiertes Gebiet zu betrachten habe oder ob es bereits definitiv zu Mähren gehöre. Laut Erlaß des Ministeriums des Inneren vom 10. Juli 1919 galt die Gemeinde Unterthemenau als Bestandteil der Tschechoslowakischen Republik.

Nach geltenden Verfassungs- und Verwaltungsgesetzen, besonders nach der Gemeindeordnung, unterstand die Gemeinde als unterste örtliche Selbstverwaltungseinheit in einer ganzen Reihe von Angelegenheiten der Aufsicht und den Entscheidungen höherer Selbstverwaltungsorgane (in Mähren Landesorgane). Der Landesausschuß ersuchte daher am 25. Juli 1919 die mährische Statthalterei erneut um Mitteilung, wie es unter diesem Aspekt um die Rechtsstellung der Gemeinde Unterthemenau gegenüber dem Land Mähren stehe, ob Unterthemenau Bestandteil des Landes Mähren sei und ob also diese Rechte und Pflichten, die in Gemeindeangelegenheiten nach den gültigen Vorschriften den höheren Selbstverwaltungsorganen unterstehen, gegenüber der Gemeinde Unterthemenau dem mährischen Landesausschuß zustünden.

Auf der Grundlage einer Entscheidung des Ministeriums des Inneren vom 13. September 1919 teilte die mährische Statthalterei dem Landesausschuß am 10. Oktober 1919 mit, daß die Gemeinde Unterthemenau als von der Tschechoslowakischen Republik okkupiertes Gebiet zu betrachten sei und administrativ direkt dem Innenministerium unterstehe. Mit der Verwaltung dieses Gebiets betraue das Ministerium des Inneren die mährische politische Verwaltung.

Zur Ausdehnung der Souveränität des tschechoslowakischen Staates auf dieses Gebiet kam es auf Grundlage von Artikel 27 des in Saint-Germain-en-Lay abgeschlossenen Friedensvertrags vom 10. September 1919, der am 16. Juli 1920 in Kraft trat, in den Grenzen, die durch den Vertrag als Rahmen definiert und endgültig erst von einer internationalen Kommission festgelegt wurden.

Die Tschechoslowakei und Österreich sollten in der Zeit der Ratifizierung des Friedensvertrags Vorschläge für den genauen Verlauf der Staatsgrenze mit Begründungen und Landkartenvorlagen vorbereiten. Über deren Korrektheit entschied dann die Internationale Grenzziehungskommission. Definitiv wurden sie von der Botschafterkonferenz gebilligt.

Der neu entstandenen Tschechoslowakei fielen Böhmen, Mähren, Österreichisch Schlesien und kleine Gebiete in Niederösterreich zu, u. a. die Region Feldsberg und das westliche Weitraer Gebiet (Západní Vitorazsko) zu, das auch Böhmendorf (Česká Velenice) mit dem dortigen Bahnhof umfaßte. Dabei wurde keine Rücksicht auf das Selbstbestimmungsrecht der deutschsprachigen Bevölkerung genommen, die im Oktober und zu Anfang November 1918 eine eigene Provinz gegründet hatte. Auf einer Kreisversammlung in Znaim (Znojmo) wurde sie am 3. November 1918 gebildet und als Bestandteil Niederösterreichs als Deutschsüdmähren erklärt.

Die Grenze wird im Friedensvertrag mit Österreich mit Hinweis auf die alte Verwaltungsgrenze zwischen den Ländern, Flüsse (Thaya) und manchmal auch als Linie markiert, die an Ort und Stelle festzulegen sei. Feldsberg (Valtice), Garschönthal (Úvaly) und das Thaya-Dreieck (Podyjský trojúhelník) wurden am 31. Juli 1920 übernommen. Besonders wichtig für die Festlegung der Grenze an den

Flüssen March (Morava) und Thaya war die Bestimmung des Artikels 30 des Friedensvertrags, denn diese Flüsse konnten infolge ihres unregulierten und krummen Laufs nach großen Hochwassern ihr Flußbett ändern. Den Grenzkommissionen oblag es, zu entscheiden und genau zu markieren, ob die Grenzlinie dem Flußlauf folgen werde oder das definierte Flußbett als Mittellinie von dessen Hauptarm (bei nicht schiffbaren Flüssen die Mittellinie ihres Hauptarms), als Mittellinie des schiffbaren Flußbetts bei schiffbaren Flüssen auch bei deren eventueller Verlegung, oder ob die dauernde Lage des Flusses oder Flußbetts in dem Augenblick der Gültigkeitserlangung des Vertrags festgelegt wird.

Die Tschechoslowakisch-Österreichische Delimitierungskommission konstituierte sich am 22. Juli 1920. Der Sitz der tschechoslowakischen Delegation war zuerst Budweis (České Budějovice), später in Brünn (Brno). Sämtliche mit der Verwaltung, der Bestimmung, Vermessung und Markierung wie auch der Revision, Unterhaltung und Evidenz der Staatsgrenze verbundenen Angelegenheiten wurden dann 1920 im Ministerium für öffentliche Arbeiten konzentriert.

Die Regulierung der tschechoslowakisch-österreichischen Grenze wurde mit dem Abkommen zwischen der Tschechoslowakischen Republik und der Republik Österreich über den Verlauf der österreichisch-tschechoslowakischen Grenze und einiger damit zusammenhängender Fragen (Úmluva mezi republikou Československou a republikou Rakouskou o vedení rakousko-československé hranice a některých souvislých otázkách) vom 10. März, abgeschlossen 1921, festgelegt.

Bei der Änderung der ursprünglichen Landesgrenze in Südmähren in eine Staatsgrenze kam es an einigen Stellen zur Verschiebung der Grenze und durch die Eingliederung neuer Gebiete zu einer Veränderung der flächenmäßigen Ausdehnung Mährens. Dieses vergrößerte sich um das Feldsberger Gebiet (Valticko) und das Thaya-Dreieck (Podyjský roh). Dieses sich bei Lundenburg (Břeclav) und Landshut (Lanžhot) am Zusammenfluß von Thaya und March erstreckende Gebiet stellte ursprünglich den Ostteil des Katasters der niederösterreichischen Gemeinden Bernhardsthal, Hohenau und Rabensburg dar.

Nachdem die Arbeiten im Westteil der tschechoslowakisch-österreichischen Grenze, zwischen Böhmen und Ober- und Niederösterreich, durchgeführt waren, folgte nach der Winterpause 1920/1921 ab 15. März 1921 die Fortsetzung in der Markierung der mährisch-niederösterreichischen Grenze. Zur Durchführung der Feld- und Kanzleiarbeit wurden Arbeitsgruppen geschaffen, die mit der Vermessung kürzerer Grenzabschnitte betraut wurden.

Mit dem Abstecken der Grenze wurden tschechoslowakische und österreichische Geometer gemeinsam unter der Leitung eines staatlichen Technikers betraut. Nach Abschluß des Absteckens wurde eine gemeinsame Begehung der Grenze unter abwechselnder Leitung eines tschechoslowakischen und eines österreichischen Technikers, eine sogenannte politische Grenzbegehungen, durchgeführt. Allen teilnehmenden lokalen Behörden wurde dabei die Möglichkeit gegeben, den Verlauf der Verhandlungen und auch die Festlegung der Staatsgrenze zu verfolgen, wobei örtliche Interessenten ihre Wünsche äußern konnten. An den Grenzverhandlungen nahmen daher Angehörige der zuständigen politischen Bezirksverwaltungen, Evidierungsgeometer, Grenzwachorgane, Zollwachorgane, Vertreter der jeweiligen Gemeinden sowie einzelne Interessierte teil.

Die politischen Bezirksverwaltungen erließen besondere Verordnungen, in denen die Bevölkerung über die Bedeutung der Grenzsteine als Zeichen staatlicher Souveränität, über die Verpflichtung zum Schutz dieser Grenzsteine und Markierungen bei der Grenzmarkierung und schließlich, daß es im gesamtstaatlichen Interesse sei, die Arbeiten der Grenzkommision möglichst zu erleichtern, belehrt wurde. Für Bedienstete der internationalen Grenzkommision wurde eine Dauererlaubnis zum ungestörten Überschreiten der Grenze in dem jeweiligen Abschnitt ausgestellt. Sämtlichen Organen der internationalen Grenzkommision sollte in jeder Beziehung Hilfe und Unterstützung zuteil werden, besonders bezüglich der Unterbringung, Versorgung, Verkehrsmittel usw. Sie sollten auch die größtmögliche Unterstützung seitens der Gemeindebehörden und der Gendarmerie erfahren.

Nach Abschluß der Markierungsarbeiten und der Ausfertigung der Grenzdokumentation wurde über das Arbeitsergebnis am 19. Mai 1923 ein entsprechendes Protokoll unterzeichnet. Die endgültige Grenzdokumentation wurde am 30. Juni 1923 ausgefertigt und unterschrieben, womit die Staatsgrenze zwischen der Tschechoslowakei und Österreich in Südmähren internationale Gültigkeit erlangte.